

Underrättelse om fruckt-träns och ädla wilda träns såning, plantering och s...

1700-1829 12 H Br. 1817

Underrättelse om
frucht-träns och
ädda vilda frukt
Säkring, plantering
och skötsel

Sv. saml.
Ekan,
Trädg.
(Br.)
1817
1780-1827

Underrättelse

om

Frucht = Tråns

och

Ädla Wilda Tråns

Såning, Plantering och Skötsel.

Tillegnad

Allmogen i Kronobergs Län.

W e r i d. 1817.

Tryckt hos Carl Fr. Bergi

*Skon
Fråda
(om)
1817
1700-1829*

Bländ de flera Landtmanna Vinåringar som hos Allmogen i Kronobergs Lån behöfde att upphjelpas, låter likväl ingen hafwa så förfallit, som Trädgårdsskifteln eller Fruktträdplanteringen.

De få fruktträd af bättre arter, som på några ställen kunna finnas, äro nästan alla, af ålder och wanförfärd fördärswade, lemningar ifrån forntiden; och de i senare tider upväxta, hvilka mera af tillfälligheter, än ägarnes omsorg tillkommit, äro för det mesta af oduglig bestaffenhet.

Climat, jordmone och local äro i alla lässeender gynnande, och man känner, ett denna Landsort i förra tider hafwit ymnig tillgång på fruktträd af goda sorter.

Med fästod upmärksamhet härå, har Länets Kongl. HushållningsSällskap ansett det wara ett angelägit åläggande, att uphjelpa och upmuntra en handtering, som täflar med hwarje annan binäring, att för ringa omkostnad gifwa lönande intomst.

Sällskapet har öfverföre anmodat Förvaltnings-
Utskottet, att till detta ändamål årligen använda
30 R:dr Banco af Sällskapets Cassa, eller 6 Pro-
cents Ranta af 1333 R:dr 16 β . på det sätt Ut-
skottet finner lämpeligast, och närmast ledande till
den allmänna nytta Sällskapet äfvtat.

Wid öfwerläggning här om, har Förvaltnings-
Utskottet funnit, att de orsaker som hindra Frukt-
trädsplanteringen hos allmogen, äro synnerligast:
bristande kunskap om rätta sättet att
plantera och sköta sådana träd, samt
bristande tillgång på goda plantor eller
telningar, till det pris som den mindre
förmögne kan betala.

Det första af dessa hinder vill Förvaltnings-
Utskottet undanröja genom utgifwandet af en
insänd, på facta och årfarenhet grundad kortt af-
handling i detta ämne, hvaraf ett ansenligt antal
tryckta exemplar härjemte utdelas gratis genom
Societets Hushållnings Committeeerna till Länets
innewånare! och det andra, eller bristen på Träd-
plantor af goda arter, har Utskottet beslutat att
afhjelpa genom uppmuntringar till Trädskolans
anläggande hvarifrån allmogen har tillfälle att
århåll: unga träd emot billiga priser.

I detta ändamål utsätter Förvaltnings-
Utskottet ifrån och med 1821 årligen 8 prämier, a
16 R:dr 32 β . 2 a 10 R:dr, 4 a 6 R:dr 32 β .
Banco, som tilldelas dem hwilka updragit och un-
der året hos allmogen utplanterat eller till plana-
tering utlemnat det största antal goda fruktträn.

af äpplen och päron, eller högst en fjerdedel guld
la Plommon däribland, ej under 3 år; dock, får
för högsta prämium antalet ej understiga 300, för
det andra 200, och för det tredje 100 st.

Träden skola owillkorligen wara updragne och
utlemnade inom Länet.

Det står planteurerna fritt, att sälja träden
till hwad pris de för godt finna, allena de få af-
sättning därå.

Om den som 1 år anmäler sig, men ej kan
få prämium i anseende till bättre berättigade,
will nästa år anmäla samma träd, står det honom
öppet, och skall då erhålla premium framför en
annan med lika rätt för det året; men 2:ne års
utplanteringar få ej sammanräknas,

Ansökningar om prämier inlämnas till Kongl.
Hushållssällskapetets Secreterare i Weris innom d.
1 Julij ärligen och premierne äro hållas hos Säll-
skapetets Skattmästare innom Augusti månads ut-
gång samma år, hwar om de som sunnits berättigas
de, underrättas genom Sockne Committeeen i den
Socken de äro boende.

Wid dessa ansökningar biläggas Attest ifrån
Sockne Committeeen som witsordar ej allena antalet,
af de trån, som prämie sökanden utlemnad, eller
sielf hos andre utplanterad, utan äfwen, att dessa
träd warit af goda sorter; Om hwilken senare om-
ständighet, till Committeeen böra af planteuren
antagliga bewis afgifwas.

Inledning.

Då denna lilla afhandling endast är ämnad att handleda Allmogen wid Planteringen af wanlige goda arter Äpple, Pårön, Plommon och försbärs-trån, som fullkomligt tåla vårt klimat, har man uteslutit allt hwad som egenteligen ybrer till Trädgårdsmästarekonsten, såsom ympning, ofulering m. m. Det är nu af årsfarenheten fullkomligt bestyrkt, att goda frukttrån kunna updragas af kärnor, äfwen som, att det är lika sällsynt att ett konstberedt (ympadt eller ofuleradt) träd är friskt öfwer 30 års ålder, som att, ett sjelfwärt träd är sjukt, så framt det ej af någon wäldsamhet blifwit skadadt.

Läge och Jordarter. a)

”Dår ett hus kan byggas och folk bo, dår kan ock träd planteras; jorden må då wara husrudan hon will. Höglandet ställe med lugn för Nordan, och öppen Middags-Sol, är det bästa.

a) Berlin — Swenska Frukt-Trädgården --
Lund 1796, bestyrkt af egen årsfarenhet.

4

Är där berg eller stenhällar till grund, så framföres några Läs Lerjord, och lika myrken svartmylla, hållt af stora tufwor, och läggas i hōgar öfwer wintren. Följande wären blandas denna lera och mylla tillsamman, och lägges 2 alnar hōgt öfwan på stället, där trädet skall planteras, hwaruppå det sedån sättes, utan grop, och med lika jord på roten öfwerhöles.

En framförd wid jordhōg är bättre att plantera träd uti, öfwan på marken, än grafwa gropar och sätta dem uti. Dvs eller kårrejord, som legat 2 wintrar upp i luften, är ganska god, att blanda med Lerjorden. Den som har förråd på god åkerjord, behöfwer ingen annan taga.

Är jorden en alldeles ofruktbar stens och sandsmark, så framföres likaså några kårre-läs lera och svartmyllejord, och lägges allt i hōgar, rundt omkring stället, där Trädet nästa wären skall sättas.

Är ock stället mycket wätt och sibländt, så ditföres jord på lika sätt, och disen graswas för wättnets aflopp, och på intet af dessa ställen göres grop i marken att plantera träd uti. Men är jorden god och fruktbar på stället, så upgraswes om hösten grop där trädet skall sättas, en aln djupt och 2 till 3 alnar bredt, allt efter trädets storlek, då den upkastade jorden lägges i hōgar uti omkring, att wädras och upfriskas öfwer wintern.

Är marken en råbande Lera, så grafwes däri

grop, en aln djupt, och lifasom förut är sagt; hwaraf lera lägges i en hög öfwer wintern, och tillika ditföres en tredjedel sandjord och en tredjedel swartmylla eller tufwor, och läggas hwar i sin hög wid gropen.

Är marken en råbände torr och mager sand, så grafwes deri lifaså en grop, om Hösten, och all sanden lägges i en hög, men tillika lägges en tredjedel Lera och en tredjedel torf, eller tufwejord i sina högar bredewid.

En omtänkt hushållare och god Trädgårds-mästare kan ej umbära en hög af Lera, ny tufwejord eller sand, liggande i sin Trädgård tillhanda att därmed förbättra och förnya jorden, efter dess beskaffenhet, både till tråds och andra växters plantering, men i synnerhet är wäl brunnen eller förmultnad tufwe och torfjord förträffelig till att bädda under på bottnen och blanda med jorden i groparne, där träd stola sättas.

Fructtråds egenteliga jordmon är måst enahanda. Lerblandad jord är den bästa för Äpplens och Påronstråd, men swartmylla och sandblandad jord, för Plommon och Åbrshår, och alla trifwas wäl i hwilfendera det är. Äppel trifs i synnerhet bäst i småfuktig lerblandad god jordmon. Påronstråd trifs bäst uti god sand, och lerblandad jordmon, på högländt ställe, men ej i wät och styf lera. Plommonstråd trifs bäst på högländta stensäckar, i lugn och mot öppen Sol: eller högländt

och sandblandad jordmon: men icke i wåt, styf eller mycket fet. Kårbärstråd trifs bäst i högländt och wål sandblandad jordmon, men twingas i styf le-
ra, och tål ingen gödsel.

Men den som will plantera ett Tråd kan all-
tid framställa så mycken jord, som det bäst trifs
wæs uti. God naturlig jord är bättre för alla
tråd, än gödslad jord. Färst gödsel är skadelig
för alla. Men är jorden för mager, så gödes ett
tråd på det sättet, att hel eller hälfrunnen ko-
gödsel, utbrebes rundt omkring under trädet om
hösten, ofwänpå marken, 3 eller 4 alnar bredt ut,
men ej närmare än en half aln till stammen.
Följande wären nedgraswes denna gödsel och med
samma nedwändes jordtorfwan.

Det är nödwändigt, att jorden årligen up-
graswes kring Fruchtstråd, så att ej marken får
bli gråswall, för att gifwa jorden luft, att utro-
ta ogräs, att upfriska och göda rötterna; dock
bör noga actas, att inga större eller mindre röt-
ter skadas.

Kärnarnes insamling och säning

Kärnfructer eller Äpplen och Pårön.
Då det är ganska säkert, att man af kärnar bå-
de får de waräktigaste Tråd, och samma art,
hwaraf kärnarne blifwit tagne, samt därjemte, fles-
sa nya art förändringar, bör man till säning ta

ga kärnan af de bästa frukt-sorter, man möjligen kan erhålla.

Insamlingen bör ske af mogen frukt och är i alla fall bäst att låta den (frukten) ligga att ruttna, hvarigenom kärnarne än bättre mogna i sin egen saft.

När seningen skall ske, sönderkrammas den föruttnade frukten, och kärnarne utsås tillika med saften, sedan sin sand blifwit tillblandad.

Seningen kan ske dels om hösten i Oktober månad eller näst förån marken fryser till, eller också om våren då kärnarne under vintren, qvar liggende i frukten, böra nog ättas för föld.

Kärnsamling kan också ske af den mogna frukt som förtåres, hvaraf höstinsamlingen sås som osvannämndt är om hösten, och wintersamlingen om våren. Under vintern böra kärnarne nog ättas att de ej frysa, förtorka eller mögla; hvils fet lättast förekommes om de förvaras i medelmättigt varmt rum, mellan tvänne, hösten förut upskurne gråstorsvor, eller också blandas i sand.

Det är angelägit både wid kärnsamling och sening, att hafva hvarje frukt-sort särskilt, och bör i synnerhet intet vinter och sommarfrukt hopblandas.

Den nog allmänna tanka att träd uppdragne af kärnar efter ympad frukt, skola ej blifva

af samma art som frukten, utan lifna den gamla kärnstammen, är en helt och hållet ogrundad fördom. a)

Kärnsamling af Stenfrukter, eller Äppel och Plommon, sker och bäst igenom det, att stammar få ligga att mogna i sin saft, och mälta snarast om de därmed utsä. Sanningen häraf bör göras om hösten.

Sanningen af både kärn och stenfrukter sker antingen på det stället man vill hafva trädet för alltid växande eller också i plantskolar.

Genom det förra sättet winnes alltid mera friska och waraktigare träns då de ifrån bärjans blifwa med rötterna orubbade; men genom plantskolar har man tillfälle att updraga större antal att aflåta till andra.

Då man vill plantera på det stället trädet skall blifwa stående, gör man en grop af 1 alns djup, 1 och 1 half a 2 alnars tvärlinea, och fylles den med medelmåttigt god jord, till en half alns högd öfwer marken. Denna jordhögd eller kupa afjemnas öfwanpå likt en flat Tallriå med litet uphöjde bräddar. Mådt i kupan nedskickes 4 mogna kärnar i och 1 halft a 2 tum djupt och 1 tum från hwarandra. Derester betäckes kupan för frost och solhetta med friskt granis, och försas, att den ej skadas af foglar eller kreatur.

a) Retzii Flora p. 784 S. I.

Följande året då plantorne uppväxt så mycket att man kan urskilja den trefligaste, bibehållas den, och de andre updragas wersamt; så att den qwarstående ej rubbas.

Sällan händer att ett sålunda updragit och wäl födt träd utdör i förtid.

Men på detta sätt planteras blott till eget behof. Till affalu inrättas plantskola.

Plant skolan anlägges på en för Solen blypen plats emot söder, som har lugn för nordwinden, och består helst af lätt och god jord eller wanlig ej för mycket fet trädgårdsjord, af minst en alns djup. Jorden bör ej tillredas med stark gödning, hwilket är skadligt för de unga träden då de flyttas på annan jordmon.

Genom grafning och stens borträffande, tillredes en wanlig Trädgårdsfång af circa 5 quarters bredd. Derpå drages ränder med subre 4 a 6 tum ifrån hwarandra. Uti dessa ränder utsås kärnarne eller ännu bättre; utsättas, 3 tum emellan hwar, och 1 och 1 halft a 2 tum djupt. Kärnan af stenfructer böra alltid sättas minst 3 tum ättsildt.

Wid sättningen kan man betjena sig af en Trädkam, som är försedd med pinnar af 1 fingers tjocklek, 1 och 1 halft tums längd och 3 tum emellan hwardera. Dese pinnar nedtryckas i de

dragne ränderne 1 och 1 halft tum, uppbrages warsamt att hålen stå boppna, 1 kärne nedsläppes i hwart hål, jord påfyller och hela sängen öfwerstrykes med en rak tunn brådlapp, så lång som sängens bredd. Sängen betäcks med friskt granris, att skydda för köld och torka, samt att hålla jorden fuktig. På den säng som såddes om Hösten jämnas sprickorna åter om våren med ofwannämde bråde eller jordlineal, så snart hålen är ur jorden.

Wid sättningen påfyller jord öfwer kärnarne och ej frattas, som wid annan frösjaning. Erfarne Trädgårdsmästare påstå det wara bäst, att i ränderna, äfwen som på kupor, lägga kärnarne öfwan jorden och sedan påfylla god jord till 2 tum, hwilken derefter tillslappas och täcks. Wäda sätten lyckas helt säkert.

Plantornas Skötsel.

När plantorna uppkommit och frostinätternas äro förbi, borttages granriset, så att sängen blifwer öppen för luft, dagsljus och solken. Men om, under starkaste sommarhettan, långvarig torka inträffar, måste plantorna wattenas emot aftonen, och mitt på dagarne höllas eller gifwas flugga, som åter mot aftonen astages. Trädskolan skall både innan plantorna uppkomma och synnerligast derefter, hållas fri från ogräs. Det samma gäller om kupor.

De unga trädplantorna skola väl ränsas is från sidoknoppar då de utsticka; och andra våren, då plantorna äro åregamla, göres stammen slät och ren från sidogwistlar och skott, och endast de frodigaste grenar bibehållas att bilda krona. Will stammen ej sätta krona affsåres toppen der man will hafwa kronan, innan stammen der är tjockare än en gåspenna.

Är man mån om fina trån, bdr man bestryka alla sår efter affårning och afgwistningar, de må wara sdrre eller mindre, med någon tjenlig trådsalfwa, hwilken kan beredas a) af Umpwar med en tredjedel Beck och något litet olja eller tran, som smältes tillsammans i en Lerkruka och med en liten pensel påstrykes när salfwan håller på att stelna, hwarpå en lapp Tryckpapper fastsättes.

Med samma stötsel fortfares till des tråden äro färdige att utflyttas och äswen allt framgent; dock bdra inga andra grenar i toppen affsåras, än de som forsa hwarandra, samt sidoskott och watenqwistlar.

Om Ufflyttningen.

Plantor af kärnfructer skola gijde, men af stenfructer adra våren efter såningen utflyttas, antingen, och hållet, till de ställen der de skola

a) Efter Professor Metzil upgift.

framgent förblifwa, eller också, om tillfälle dertill ej gifwes, utflyttas de uti en Trädskola att derifrån framdeles annorstädes planteras. Flyttningen göres ej förr än frostnätterna äro förbi. Su spådare man kan flytta plantan, des mindre äro rötterna blottskälde att skadas; dock kan flyttning ej gerna göras förrän ofwannämde ålder.

Jorden i Trädskolan bär hafwa samma låge och wara af samma beskaffenhet som i plantskolan och minst 1 och 1 qwart a 1 och 1 half aln djup. Brunnen gödsel kan tillblandas så att jorden blifwer medelmättigt gödsad.

Sedan jorden blifwit upparbetad lös och wäl beredd, sättas på en wacker dag trädplantorna hit in, efter snöre, 4 a 5 qwarter emellan hwarje rad, och 4 a 5 qwarter emellan hwarje träd. Der plantan skall sättas göres en rund grop, så stor som plantans rot, jorden upkastas på kanterna, medan plantan helt rak nedfattes midt i gropen, och sedan rötterna blifwit utbredd, makas denna jord ned och fylles wäl emellan hwarje rot, hwar efter gropen fylles med jord, så att den betäcker roten. Derpå ristlar man plantan sakta, att jorden må falla wäl emellan rötterna, och derunder uppdrager henne så mycket att rotfästet börjar synas i jordbrynet. Sedan tillpackas jorden warsamt med händerna under det stammen hålles rätt upp, så mycket jord öfwerlägges att roten blifwer wäl skydd, och sist betäcker roten för solbettan med granris eller mossa.

På samma sätt förhållas då plantorna sät-
tas directe i kypor, eller på de ställen der de sko-
la qwarblifwa.

”Desutom kan man ock få unga fruktträd,
som uppväxa från roten på gamla, serdeles plom-
mon och körsbår. Man grafwer och lösar jorden
ifrån wid roten och får telningarne lösa tätt in-
wid moderroten, af hwilka de genast planteras i
kypor, som ha egna små rötter, men annars
bortkastas”. a)

Om Trädens utplantering ifrån Skolan till Trädgården. b)

”Träd böra planteras om våren, så snart
jorden är redd och myllig men ej om hösten; dock
kunna de äfwen planteras om hösten, särdeles på
högländ jordmon. Alla träd planteras på ena-
handas sätt. Äpple och Påronträd böra ej plans-
teras närmare än 16 alnar ifrån hwarandra,
men emellan dem begge planteras då ett mindre
träd, neml. Körsbår eller Plommonträd. Antin-
gen lera eller svartmylla blandas med sand, så
bör alltid sandjorden wara måstrådande, till plom-
mon och körsbårsträd.

Då nu jord och gropar äro tillreds, så föres-
tages trädplanteringen den följande våren; hwar

a) Berlin — Sm. Frukt-Trädgården p. 80.

b) D:o

D:o

p. 70.

till 2 personer behöfwas, som ymsom wäl ihop-
 blanda och igenfylla hwar grop med de bredwid
 liggande jordhögar; och då gropen är full, så trampas
 på jorden deruti hårdt tillsammans; sedan fylles
 än mera jord öfwer gropen, till en kupa som blir
 en half aln hög öfwer jordbrynen och wid lag 6
 quarter bred ofwanpå, sedan hon äfvenså har
 blifwit tillhoppa trampad. Mitt i denna kupa gö-
 res sedan en grop som man tycker, efter trädets
 storlek, och på botten göres en rund upphöjning
 af jord liksom en limpa, mitt på hwilken trädet
 skall ställas och passas så att det kommer stå lika
 djupt under kupans bryn, som det förr stod i jor-
 den men icke djupare. Men på de ställen hwar-
 est inga gropar woro grafna om hösten förut, der
 sammankastas och blandas jordhögarne till en ku-
 pa ofwanpå sjelfwa marken, en till 2 alnar hög
 öfwer jorden, allt som det behöfs för trädet, och
 mitt i kupan göres gropen såsom förut är sagdt;
 dock så att icke trädets rot kommer under kupan;
 utan blir stående ofwanpå jämna marken, i jords-
 kupan.

Så snart allt är färdigt, då först upptages
 Trädet som skall omplanteras; hwilket fringgrafs-
 wes så warsamt, som möjligt är, att ingen rot
 skadas eller stubbas. Man löser derföre jorden
 som oftast emellan grafningen, med en grop under
 rötterna; utan att sarga, slåta eller med wäld
 draga dem upp. Och sedan trädet är upptaget,
 så bär ingen enda rot, större eller mindre putsas
 eller afföras; utan straxt sättas uti sin tillda-

naoe kupa." Likväl om de trådige rötterna sitta
 klafstals kunna de borttagas emedan de ändå ruttas
 no. Korfande grenar böra så i roten som kronan
 affskaras. För öfrigt skadar all beskränning i ro-
 ten trådens varaktighet, och de tråd blifwa alltid
 håst som äro uppdragne på stället. a) "Trådet
 hålles rätt upp af en person, medan den andre
 utsprider rötterna så rundt omkring, som ske kan,
 i kupa; hvarpå man har tillreds en stbr eller
 påle, som neddrifwes i jorden bredwid trådet, emel-
 mellan dess rötter, innan de öfvermyllas, så att
 de ej af stören kunna skadas; eller neddrifwes stbr-
 ren håst i jorden stbrut och trådet sedan plante-
 ras in till honom. Derpå öses jorden småningom
 öfver rötterna, under det den som håller trådet
 lindrigt lyftar och skakar desamma, så att mulden
 wäl och tätt må falla in emellan alla rötterna
 och, för all ting, inga iholigheter lämnas dem emel-
 lan; utan med händerna instoppas och fyllas der
 det behöfwes. Sedan fylles upp med mera jord
 att trådet kommer stå lika så djupt under kupans
 bryn, som det förr stod under jordbrynen, håldre
 litet högre upp än djupare ned. Jorden tram-
 pas då löst tillsammans rundt omkring Trådet,
 hvarpå det wattnas med en hel eller half spann
 watten, allt efter behof och omständigheter, och då
 wattnet insjunkit, så danas kupa och påfyller till
 behörig högd, samt rundas så, att hon något hål-
 ler in åt stammen. Sist bindes trådet fast wäl

pålen med sammanvridit bass, på det wiset, att man med mitteln på basset gör en knut om pålen, och wirar sedan med begge ändarne omkring trädet och pålen, så att ändarne mötas åt i förh, emellan dem begge, liksom ett 8 tal. Sluteligen öfwerhöljes hela kupan med färsk kogbdsel, ett halft qwarter tjockt, men ej närmare stammen än 1 a 2 qwarter; hwilken håller jorden fuktig, hindrar sol och luftens torka ifrån roten, tills hon slagit an. Det öfriga af jordhöggarne jämnas ut in till kupan, och blir en södande matjord för rötterna.

Om ett träd har varit uptagit en eller 2 dagar sörut, så bör det ställas i en dyngexuß eller watten, 5 eller 6 timmar, med rötterna, innan det planteras i jorden. Ny eller nedan gör intet till saken, ej eller hwad sida, som kommer att stå mot söder eller norr.

Mycket wattenande på ett planteträd är skadeligt. Är jorden wät eller det regnar, så behöfs knapt mer än till en kåtplanta; endast att draga mulden intill rötterna.

Pålen wid trädet bör ej räcka högre än under nedersta grenen, ty eljest skafwes den sönder i blåswäder. Skulle och någon rot wid uppgräfningen blifwit krosad eller sargad, så måste den jämt afstöras tätt inna för skadan, förrän trädet planteras.

Trådens bestående. a)

"Wid Frukt:Tråds bestående, bdr man alls intet mera göra, än affåra alla sådana grenar som forsa hwarandra, och hwilka om de qwaras lämna, skafwa och sarga hwarandra, samt borttaga förbårswade grenar, men alls intet stympa deras skott.

Om rotskott uppskjuta, eller qwistar slå ut på stammen, böra de helt och hållit astagas, och om någon gren af vinden bråäres, bdr den affåras, antingen under klyftan eller tätt inwid den gren från hwilken den utskjutit."

"Stammen måste wäl putsas och hållas ren för qwistar och skott åfwenksom wattengrenar b) i kronan borttagas; men det bdr ske i rätt tid, det är, då qwistar och grenar äro wäl mindre, men ej större än en god gåspenna, och då undwiker man att göra stora sår, ehuru man åfwen

§

a) Metzii Flora p. 786.

b) Wattengrenar äro de som utwäxa på Trådet's stam och tjocka grenar. De äro af ett fingers tjocklek och likna hwarandra, hafwa en särdeles tät och glatt bark, samt spitsiga och wibt från hwarandra utsttande ågon eller knoppar. Dessa böra borttagas utom, om en sådan qwist uppväxer emellan ett par grenar, der en annan gren utbödt. då den kan lemnas qwar att fylla öppningen och blifwa fruktbarande.

bör besmörja mindre sår med den ofwanbeskrifne trådsmsrjan.”

Om Frukt-Träds Gödning.

”Att göda Frukt-träd är ganska wanskelig, och bör ske med största warsamhet. Gödning wäller wäl att unga så wäl som medelmåttiga Träd skjuta hastigt, men de taga och hastigt skada, löfwen så en gulactig färg, och kräfta wisar sig snart. Ett gammalt, swagt och sjukligt träd, som utseendet wisar icke många år kunna blifwa wid lif, kan man göda. Det sår derigenom nya krafter för några år, och gifwer lifsom till tacksamhet ömrigare och större frukt någon tid innan det tager affed. Är jordmonen så swag, att den werfeligen tarfwar gödning, bör ingen annan dertill användas, än den som är fullkomligen brunnen, och man bör likwäl noga acta, att den icke omedelbartigen konimer på rötterne. Man bör icke ens lägga obrunnen gödsel ofwanpå jorden omkring trädet, och allbrännst watina Frukt-träds rötter med wät spillning. Den seden att wid ett ungt träds plantering under roten lägga gödsel har skadat många. Om jordmonen, der ett sådant träd skall planteras, tarfwar förbättring, antingen dertfore att den är för mager, för hård o. s. w. eller man på samma ställe upptagit ett gammalt träd, bör sådant ske med annors skådes ifrån ditförd lös jord, hwilken förut, om så behöfwes, är mycket wäl blandad med fullbrunnen gödsel.”

Om gamla Frukt-Trån.

Kartbark och Mofa bär afstrapas, som göres med Trådstrapar, en större strapa till stammen och en mindre till kronan och qvistar. Strapningen företages i rågnväder, då mofa och bark bäst aflofnar, och bär göras med noggranhet, så att trädet får en ren och glatt bark. Wattuqwislar, torrt ris och skadade eller halstorra grenar affåras, med en fin såg, hwarefter såret glattas och trådsalfroa påsmörjes. Skulle några vidare får finnas, utrensas de, och åfwen påstrykas väl med salswan. Om Trädet derefter gödes, som här förut är sagdt, rensas från ogräs, och hålles med en ren och wacker kupa, så kan det komma åter i full florering och i många år gifwa god afkastning.

Man bär tillse, att trädet ej står djupare än högst en handbredd emellan roten och jord-ytan, som reban är nog mycket, och bär ej wara stort öfwer 2 tvärfinger. Man aftager jorden när, mast stemmen, då altid är nyttigt att trädet står lifasom i en håla.

Skulle ett sådant tråd ändå ej wilja bära frukt, har det wänligen en stor rot mitt under, som står för djupt, hwilken bär estersökas och med ett skarpt jern warsamt afbyggas, dock så att de andre rötterna ej skadas.

Utt Kart och Frukt ej i förtid affalla.

Detta inträffar warma somrar, då trädens rötter ej få någon wättska ur jorden, och hjälper dermed, att en liten boppning göres i kupan, hwaruti som oftast wättnas. Är trädet friskt och ej har för mycket ris i kronan att föda, hjälper detta medel säkert.

Om unga trån beswäras af mast borttages först så många mastbon man kan upptäcka, och derefter öfwerstöljes eller öfwersprutas trädet med friskt kallt källewatten.

Till förekommande att myror ej gå upp i Fruktstrån, hwarest de göra stor skada, kan man smälta Bees hwaruti blandas Tegelmjöl, och medan massan ännu är mjuk, göres deraf en bågare omkring stammen på trädet. Massan hårdnar sedermera så att bågarn håller formen äfwen i solbetten. Häruti hålles ständigt watten, hwaruti myrorerna drunkna om någon af dem wägar sig öfwer brädden.

Om Fruktens afplockning.

Det nog allmänna bruket, att rista träden så att Frukten nedfaller, äfwen som att, till frukt-hämtning, upplifwa i sielfwa trädet, hwarigenom grenar och qwistar släckas och sönderbrytas; har i grund fördärfwat många goda fruktstrån, och mer eller mindre skadat, alla, som på det sättet blifwit bebandlade.

Den Frucht som icke af sig sielf affaller, bör antingen afplockas med händerna uuder det pläcksarn står på en wänlig Trädgårdssätege, eller också så kan man på en lätt stång, lika med trädets högd, anbringa en skarp knif eller spets, hwarmed fructstjälken lätt affäres, utan att trådet widres. Will man bewara fructten ifrån att taga stada wid nedfallningen, kan man likaledes på en stång sätta en häf af wäf, som underhålles så högt upp, att fructten ej blifwer stött då den faller i häfwen.

Några allmänna Regler, som wid wilde
Träns plantering böra iakttagas. Af
Profesor Retzius.

1:o Ju yngre och följakteligen mindre Trädplanter äro, när de omplanteras, desto säkrare blifwa de wid, och des mindre lida de genom omplantering. De wäxa både snällare och säkrare om de utflyttas, när de äro 6 till 7 qwarter höge, än när de äro 3 alnar och deröfwer.

2:o På tillämnade stamträd afputsas och alla sidogrenar häf, medan telningarne äro små, och wirket blifwer mindre knartigt, än när de affäs

ras sedan grenarne blifwit större, åfvensom sålunda i rättan tid danade stammar äro mindre utfatte för kärnröta.

3:o På tillämnade Stamtrån, måste man nog äfwa äkta toppändan, och bör den ätminstone för icke med knif rödas, än stammen fått ungefärligen den högd som åstundas. Man kan wäl genom skärning huggning ic. på äldre tråd formera wackra stammar och kronor; men det är otroligt hwad trädet derwid lider till sin wärdt och waraktighet, och sållan får det någonsin felt, att det ju får mer eller mindre kärnröta, hwarföre och sådane tråd, som ärnas till wirke eller waraktige Lugntråd, icke utan i nödsfall böra beståras, sedan deras stammar i Trådskolan blifwit danade.

4:o Man bör wid upptagandet wara mycket mån om, att icke genom skafning, brytning o. s. w. skada rötterne. Deraf finner man huru illa de gåra, som med wäld uppdraga plantorna. Äfvenså bör man icke utan nödwändighet beståra dem. Är någon rotgren, oaktadt all använd war, samhet wid upptagandet, skadad, så måste den afskåras straxt öfwanför skadan, och den del af de minsta rottrådarne, som man förutser icke kunna spridas i jorden, utan i en klump komma att hoppackas, borttagas. Widare bör roten icke skåras, om icke det händer att en gren ligger så tätt in på en större, att den ena nödwändigt skall hindra den andras wärdt, då den afskåres, så framt

den icke är så wet, att den under planteringen kan warsamt bbjas undan.

5:o Etörre Tråd och sådane, som hwarken af kålen kunna lyftas, eller deras rötter deraf blot, tas, må planteras om sena hösten, ju jenare des bättré; men de mindre, som för sådan åverkan af kåle äro utsatte, böra blot om våren omsättas.

6:o Man bör för atting afka, att icke rötterna af de upptagne plantor, hwarken af Sol, Wind eller Luft få torka. Efter planteringen i närhet af Plantskolan, böra däröfre icke flera i sänder up, tagas, än på en kort stund kunna nedsättas, och dessa emedlertid likwät täckas. Etola de Trans, porteras någon wäg, böra rötterna straxt efter upptagningen omwedlas med sudtig Mossa och deröfwer med Halm eller Mattor. Blot den om, ständighet, att man låter rötterna af Sol och wind torka, hindrar många plantor att komma sig före.

7:o Samma stada gör uracktlättit wattnande. Allmänna bruket är, att när trådplantorne blif, wit nedsatte wattna dem, och sedan icke. Härige, nom hånder att många, ej sållan de fleste, dels icke komma sig före, dels wantrifwas. Händer att en wät wår och lagom warm sommar infal, ler, så berga de sig rågerlunda, men blir wåren torr och sommaren het, mislyckas planteringen wid sådant förfarande gemenligen. Det är icke alle, nast angelägit att med planteringen gifwa dem tillräckligt watten, utan flere gångor om Sommar

ren, i synnerhet om torka infaller, efterse om de behöfwa watten och icke låta bedraga sig, om de synas grönska, ty det händer, isynnerhet om plantorna äro sent upptagna, att de med den fast de fått i Trädskolan slå ut i löf; utan att roten gjort det minsta stott; men de dö och oftast der efter bort. Äro plantorna små böra de, om görligt är, hafwa skydd för Solhettan. Äfwensom man wid sättningen bör se till, att jorden snarare formerar en stel fring stammen, än ligger afhällig derifrån, på det watten icke må förloradt gfrinna.

8:o Man sparar mycket möda med wattnande, och befördrar tillika ogement Trädplantors groning, om man straxt efter planteringen, belägger jorden rundt omkring plantan med Mossa eller Halmstybb, som håller fuktigbeten qwar i jorden, och hindrar solwärmnan att skada rötterne. Äro plantorne små är det nödwändigt, och äfwen de förra må mycket wäl deraf.

9:o Ju widare man gräfwer gropen för de unga träden som skola nedsättas, des säkrare wåra de. Wämligen göres för wilba träd läde förra gropar än att rötterne kunna nedsättas, hwilken omständighet jemte bristande wattning wäller, att så många planteringar misslyckas.

U I m.

Detta förträffeliga träd, som öfwerträffar

Hellska Eken i prydlighet och nytta, trifes och fortkommer på nästan hwar jordmån som hållst, allena den är någorlunda bärdig och ej för mycket torr eller för mycket sumpig, eller blotta sanden. På bypna ångar eller nära wid gårdar, i lagom torr och fast jordmån trifes Almen aldrig bäst; men på skuggiga och lugna ställen bär den intet planteras. Till stormträd eller skydd fring Trädgårdar, Humlegårdar och till Aller passar denna trädsort ojämförligt wäl, och torde detta vara det bästa ställe, hållst som den intet skadar gräswareten, sådesäkrar eller planteringar och tål andre löstrån jemte sig. Äfwen till Häckar och Lössalar m. m. i Trädgårdar kan Almen skaras och tuftas.

Den växer fortare än Ek, Bok, Orel och Äst a). I tjenlig jordmån når den på 30 a 40 år sådan storlek, att den till många hushållsbehof kan användas och på 70 a 80 år är den fullväxt; men tros upphinna en ålder af 5 a 600 år. Dertill fordras likwäl att hvarken toppen eller quistarne skadas eller affappas, som eljest kan göras till löfrott åt kreaturen, om på trädets waragtighet ej göres mera afseende.

Fortplantas.

1:o Genom frö som mogna i Junii, och när man märker att de affallande fröen äro kärnsfulla,

D

a) På slättmark växer Almen fortare än Ästén, men i skogstrakter växer Ästén fortare.

afplådas de, emedan annars lätt händer, att ett blåswäder bortförer dem. Dessa frö utsås strax derpå.

Till fogs anläggning omwändes jorden och föres eller hackas nog djupt. Frön utsås i lugnt väder tätare än andra trädslag, (emedan wänligen en stor del ej äro frödda) och nedharswas eller frattas. Der de uppkomma för tätt, eller närmare än 6 qvarter till hwarandra, upptagas plantorna då de äro 2 år gamla och sättas der det är rum för dem.

Om torrka inträffar wättnas planteringen dagligen; men warsamt med sprutkanna så att mulden ej bortsköljes.

I Oktober täckes planteringen med gräs eller enris, som aftages året derpå i April eller när inga frostnätter mera äro att befara. Plantorna hållas fria från ogräs, och äfwen när torra insfaller wättnas detta året 2 a 3 gånger i weckan. Utstickande sidostott afsputtas medan de äro späda, men ej förr än plantorne äro i frist wårt, då det göres tidigt om wären. Will man hafwa dugliga träd får toppen aldrig säras.

Då plantorne hunnit 3 a 3 och 1 half alnars högd gallras de, så att de komma att stå minst 2 a alnar ifrån hwarandra. De plantor som utgallras och stola upptagas planteras annorstädes.

Men som detta trädslag är ett ibland dem,

Som lätt låta flytta sig, försökes det alldrabäst genom frösjaning på en tillredd sång, af god jord, hvarst est plantorna stötas som ofwan är sagt till des de blifwa 2 a 3 år gamla då de antingen utplanteras der trädet skall blifwa stående, eller också inslyttas i trädskola. Derwid försfares på samma sätt som då fruktträd planteras.

Från trädskolan flyttas träden, då de uppnått 3 a 3 och 1 half alnars längd, ut på fria fältet, i April eller början af Maji allt efter som våren är tidig eller sen, så att jorden reder sig; men innan löfwen wilja slå ut.

Man bbr nogå akta att inga rötter skadas, och om man har lågenhet att i groparne, som bbr 4 a 6 qvarter i fyrkant och 1 half vlns djup, uppkastas hösten förut, fylla något fetare jord, våra träden desto frodigare.

2:o Genom rot-telningar, som stundom slå upp wid gamla träd, hwilka telningar warfamt uppgräfwat, läsas från moderroten och med egna rötter planteras, hwarwid akttas att rötterne ej wid upptagningen skadas; men skulle det händt, affsäres alla sårade ställen med en hwarf knif. En sådan plantering göres om våren, akttas förstå året för frost och wattnas flitigt i torrka.

3:o Genom afläggare, som ärbållas då ett gammalt träd sågas eller bugges af wid roten om hösten eller tidigt om våren, och stubben be-

strykes med tjära och fogbbsfet eller blälera till, sammanströdd, och sedan öfverhöljes både stubben och marken deromkring med 1 half alns god jord. De uppstjūtande telningarne lösas från moderrotten då de äro i friskt wårt och 1 a 2 år gamla, och utplanteras. Älfwen kan bittida om wärens grenar bbias till jorden eller också dragas genom en, uti eller under trädet fastad halja, och med bästa slags jord underpackas och öfverhölljas, som fast tilltrampas. På qwisten göres några små infkärningar på undra sidan som ligger mot jorden, och 1 qwarter eller mer af qwistens spets, lämnas ofwan jord. Under slitig wättning lämna qwisten säjunda ett par somrar att stuta rötter, och då en frodig wårt wisar att rötterne slagit an, afskåres qwisten nästa wärens derefter från moderstammen och som wanligt utplanteras, dock att så stor torfwa och jord medföljer qwistens rötter, som möjligen ske kan.

4:o Genom stbrars nedläggning i jorden kan också Alm fortplantas.

Man tager en stbr, kapp eller gren, några alnar lång och nedlägger den horisontelt i 1 qwarters djup graf af fet jord, och öfvertäder med jorden samt wättnar i torfa en gång om dagen och håller ren för ogräs. Då de uppstigande plantorna blifwa 2 år gamla uppgraswes denna skale warsamt i April och affågas så att ett stycke deraf sitter qwar wid hwar telning, som derefter insättes på wanligt sätt antingen i plantskole

eller der träden framdeles skola blifwa stående, och skötas och wätnas som oswan är sagt.

Intet slags ädlare Lössråd är lättare att plantera än Alm, intet wädrare, intet nyttigare och intet nu mera okänt och uraglättit.

Uff.

Uff fortkommer i nästan all jordmån som ej är för mager; dock wärer den bäst uti fet, god och nästan litet dåswig eller småfuktig jord, och älskar ett lungt läge. Likwäl har jag sett Uff wära der hafswindarne hindrat andra trån att komma fort, samt både på höga backar och sumspiga ställen; fastän den på sådana platser ej får den frodighet som på tjenligare jordmån. Sand älskar den minst; men i bergskrefwor och på hållskärf, har Uff hos mig wårt förträffeligt, allena mellanrummen äro uppfyllda af god jord. Man anser trädet blifwa på sådana ställen hårdast. — Uffwen har Uff wårt hos mig ganska bra i blotta Majorden då något swartmylla omgifwit hieselwa hjertrotten närmast stammen.

Fortplantas:

1:o Genom frön, som mogna, eftersom års gången är tidigare eller senare, från slutet af September till fram i November, hwilka frön utläs genast, och ligga ändå 2 wintrar i jord innan de uppkomma.

39
Will man plantera en flöglund bör jorden
vara väl renad och färd, eller hackad, samt så-
ningen göras i dyren får, som derefter harwas.
Jorden hålles ren från ogräs och wättnas när
sk behöfs till dess plantorne äro i frist wårt,
hwarefter de ej fordra widare skötsel.

På en trågårdssång kunna äfwen frön tjockt
utsås, samt täckas med 1 tum djup jord och nå-
sta wären grafwas och planteras skökwärter som
wanligt, och likafä andra wären derefter. Hösten
derpå är sängen full med astplantor, som lämnas
orörde påföljande Sommar eller ett år, men wä-
ren derefter eller fjerde wären efter seningen bö-
ra de utsättas, emedan i annat fall rötterna blif-
wa för widblöftige, och swära att reda ehuru den-
na trädsort för öfrigt tål väl att flytta både spä-
dare och äldre.

Will man göra sig midan, att som wanligt,
i plantskola uppdraga astplantor af frö, utan
ett första och andra sommarn begagna jorden så-
skilt, är det wist säkrast, och då skall jorden en-
dast wättnas och ränsas.

2.0 Sker fortplantningen genom röt-
tens omskiftande, hwilka lösas foän moderroten
och utplanteras då de blifwit ett par år gamla.

Af Swenska träen är intet, som med Afrens
hårdhet förenar så snäll wårt, och den som gör
första planteringen, verkställer ett arbete åt sena

Åre efterkommande, emedan wid afbuggningar det uppstiger af stubben mångfaldiga rotstielringar, hwaraf, efter några års förlopp, en del kan efter hand utgallras till tunneband, tafwedjer m. m. eller annorstådes planteras och endast så många lemnas qwar, som få rum att uppstå till stora träd.

Åstten når sin fullkomlighet på 30 a 40 år; men kan likwål blifwa mycket gammal. Den som har en Åstefog ej blott till prydnad utan äfwen för nyttan, kan indela den i 30 a 40 års byggen, och är derigenom försäkrad att tillgången aldrig minskas. Åstten tål wäl att räppas till löfbrott, men bättre är ändå att löfwen afrepas utan qwisning. Den bör ej planteras nära wid Trädgårdar, Sådesäckrar, Hus eller Murar, emedan rötterna sprida sig wida omkring, betaga jorden någon fruktbarhet och intränga i minsta springor, så att de under tillwårande kunna spränga murarne; men gräswårten hindrar den intet, så att i ångar som man will hafwa fluggade af löfstrån må Åst planteras, äfvensom i särstilla parkar. Fruktstrån och buskar triswas ej under Åstten; men ihop med andra wilda trån kan den planteras i Alleer.

Lind.

Weden eller Stammen af denna trädsort är af mindre nytta, såsom några så mjul som Pil; men Barken hwaraf Bastrep, Mattor, Säckar och Borgar m. m. försärdigas, Blommorne som är

en läcker spiskammare för Wien, och trädets stö-
na och stora växt och långa ålder, som gör det
tjenligt till alleer m. m. har med rättvisa gifvit
det ett rum ibland ädla trån, och förtjenar rätt
så väl som något annat trädslag att odlas.

Linden växer i all slags jordmån undantags-
gande sanka ställen och torr majord, och är under
uppväxandet ömtålig för stormvindar.

Fortplantas:

1:o Genom frö; men som sällan kan ske, emes-
dan frön sällan mogna hos oss innan de skadas
af frost. Någon gång hinder likväl att de wid
blid efterhöst kunna fås mogna i slutet af Okto-
ber och November, då de utsås och skötas på
samma sätt, som om Alm är nämndt.

Men bättre och säkrare sker fortplantningen:

2:o Genom afläggare och rotstott på samma
sätt som om Alm är anvisd.

Man har också försökt att om våren afhugga
en gammal Lind 3 fjerdedelns alm från jorden.
Samma sommar (år 1772) upväxte en mängd
rotstott eller telningar, hvarpå då knopparna voro
ro-färdige att slå ut våren (1773) derefter gjordes
des följande operation: a)

Med en fin och skarp knif gjordes 2:ne ins-

Pärningar, rundt omkring hvar telning, 5 åttonts
 bevels tum emellan hwardera, men ej djupare än
 att de gingo väl igenom den yttersta tunna bruna
 gröna barken, hwilken ganska nått afdrogs, så att
 den dernåst warande gröna barken ej blef skadd.
 Derpå omlindades detta afflädda skället med en
 lika så bred remsa af ett starkt och mjukt sämsås
 stinn, och det s:ne hwarf, som sedan ganska hårdt
 åtdrogs med en fast knut. På detta sätt fortfors
 med hwaranda telning, och det i ett jemt lika af-
 stånd ifrån jorden öfwerallt. Sedan upptimrades
 en Låfwe omkring stubben, och infylles samt neda
 packades emellan telningarne god mulle, blandad
 med väl brunnen spånjord, samt det bruna för-
 multhade som finnes i gamla Etår och det till
 den högd, att det steg till 2 eller 3 tum öfwer de
 omlindade ställen. Denna Lindmoder lämnades
 sedan den och följande Sommaren orörd, endast
 att en eller 2 gånger om året, Statvarne på
 de unga träden afputsades. Tredje året, wärent
 1775, blefwo de unga Lindarne affskilde från Mo-
 bren på följande sätt: Sedan man med händerna
 warfsamt tagit mullex från telningarne, befans att
 der stinremmarne, som woro alldeles förmulthade,
 sutit, woro en otrolig mängd rötter, många af
 3 quarters längd utwårte, och att trädet der ta-
 git ett sådant swell, att då väl halsparten stams-
 marne redan woro öfwer en tum i diameter, war
 den delen som satt under rötterna ej mer än hälfs-
 ten så tjock. Med en skarp knif blef sedan hwar
 tråd affskurit till 1 eller 2 tum under rötterna.

Af denna Lindmoder ficks då 170 unga Lindar, en stor del af 4 till 5 alnars höjd och sedan i Proportion till 1 aln; de förste utplanterades genast i alleer och de andre i Schola, och af dem alla woro endast 6, som gingo aldeles ut. Sedan allt detta för sig gått, blef all mulden från Lindmoder bren borttagen, och samma sommar framkommo åter nya Tefningar, nästan lika så ömmt som förut, dels af gamla stubben, dels af lämningarne af de nya träden, med hwilka wären derpå samma operation företogs.

L ö n n.

Trädet är prydligt och wäxer tämmeligen fort i all slags ordinär jordmån, som ej är alt för hög och torr, eller också mycket fumpig, eller ren sand och grus. Wäxer bäst på Solbjoppna men lugna ställen.

Fortplantas lätt genom frön, så att annat planteringsfätt ej behöfs ehuru det äfwen kan ske genom rottelningar.

Frön mogna tillika med löffällningen i September och Oktober och bör utsås genast, antingen på fältet eller på fång, men ej för tjockt, och beswerhöljes med 1 tum djup jord, hwarester plantorna uppkomma wären derpå. Derester förfares som om Alm är sagt.

Första sommaren waktas när så behöfs och böra plantorna betäckas med grauris för Solhet.

tan. Då de blifwa 3 år gamla flyttas de antingen på det stället de skola blifwa stående eller också i plantskola. Will man hafwa stor krona såtess träden 16 alnar ifrån hwarandra; men ästundas långa stammar, lämnas ej mera rum än 3 a 6 alnar.

U S p.

Wärrer willigt i all slags jord blott den ej är för wät. Fortplantas lätt både genom teltningar som uppslida från de gamla trädens rötter; genom störrar eller grenars nedslättande 3 5 delstum i jorden i förut grafne eller störade hål, hwarwid acktas, att barken ej skadas; genom afläggningar och genom frön. Beswäret med de 2:ne sistnämde sätten är likwäl onödig. De 2:ne förstnämde är bäst.

O x l.

Wärrer i alla slags jord, undantagande der botten är torr sand, eller kärrectig eller wät och styf lera. I stenblandad jordmän triswes den wäl och florerar på all sådan jordmän der körsbärsträd wäxa.

Fortplantas lättast genom frö på det sättet, att bären, som äro mogna i Oktober och November, sedan löswet affallit, läggas i ett färl, 14 dagar med sand att mullna, hwarefter de sönderkrummas och hela massan blandad med sand utsås på en säng om hösten, betäckes med 1 halstums djup jord, hwarefter plantorna säkert upptomma

wären derpå. Fr hösten torr bör fången wättnas, och lika så om wären. Plantorna hållas fria från ogräs. Gallras wären derpå om de stå tätare än 1 qwarter från hwarandra. 3 år gamla utflyttas i Trädskola på 1 alns affstånd ifrån hwarandra, der de putsas till stammar men ej toppas, och utflyttas på marken då de wuxit öfwer 30 Knäpsbett och planteras då på 12 alnars affstånd.

Dreln hinner till 200 års ålder.

Ek.

Otwiswielagtigt är i Sverige Eken Kronans och Statens dyrbaraste egendom eftersom den är för försvarswerket aldeles oundgängelig, äfwen som för många privata behof af högsta wärde; men lika otwiswielagtigt, skall, innan fort, all tillgång derå inom landet upphöra, såwida kraftiga anstalter ej skönda att freda de få qwarlesworna, och genom planteringar bereda ömnigare tillgång för framtiden. Men härtill fordras publika medel och publik åtgärd. Utom påsande jordmon och fridlyft mark går det ej an, hållt Eken ej tål att omflyttas, och kan således ej uppdragas i Trädskola; och ingen hushållare planterar Ek i ångar och gården der hon förbärswar både såd och gräs, och i utågorna försköres hon af kreaturen innan plantan wäl kommit ur jorden.

Deffa publika anstalter torde också ej länge uteblifwa, hwarfbre några underrättelser om Ekens plantering och skötsel äfwen här meddelas.

Hos oss finnes 2:ne slags Et, hvars åtskillnad
 Professor Retzius beskriwer sålunda:

”De hufwudsakligaste skilnader äro:

Sommar Eken:

Winter Eken:

Bladen slå något tidi, Bladen slå senare ut,
 gare ut, hafwa korta blad. Hafwa längre Bladsjellkar
 sjellkar, sitta måst på ån. Öfwer 1 halft tum, äro
 darne af quistarne. bredare mot ändan, sitta
 oftast på öfwer wintern,

Öllonen äro längre än fast wignade.
 winterekens, sitta ensam. Öllonen något kortare,
 me, eller 2 till 3 på 1 sitta mera flastals från 4
 och 1 halft tum långa till 12 på helt korta sjell-
 skellkar. kar.

”Då enligt flere tiders ärfarenhet man wet
 att SommarEkens träd är hårdare, waraktigare
 och följakteligen bättre, är det också af wigt, isyn-
 nerhet för dem, som wilja anlägga plantering att
 gifwa ått på denna skilnad. Linné anförer blott
 Gunneberg, såsom det ställe hwar WinterEken
 växer, men det finnes säkerligen på flere ställen.”

Det enda säkra sättet att fortplanta Et sker
 genom Öllon, hvilka mogna i Oktob, och böra,
 så snart de nedfalla, upphämtas, och straxt der-
 efter utsås eller sättas, på det ställe trädet för
 alltid skall blifwa stående. Kunna Öllonen ej ge-
 nast utplanteras, böra de tunt utbredas i ett rum,
 som luften spelar igenom.

Sten wårer i all god jordmon, som är melmättigt högländ; men på ståndigt wattensjut mark eller styf tera trifs hon alldeles icke. På hoga och skarpa backar kommer hon ej heller fort; men på ganska högländ och stenig mark, dock för skrigt god jordmån, har man sett Ekskogar af stor wårt och godt wirke. Just sådane ställen der Eken fördom wårt frodigt, borde nu först komma i fråga till återplantering, så wida jordmänen i febnare tider ej blifwit alldeles fördärwad genom ofta förnvade swedningar.

Plantering i stort kan göras på åtskilliga sätt men förnämligast:

1:o Om såttet är slätt och så stenfritt att det kan föras, uppvändes jorden nog djupt om sommarens, och omkös med årder andra gången om hösten. Derefter når planteringen skall ske, förs fåror 3 qwarter ifrån hwarandra, hwaruti lägges på lika afstånd 4 a 5 mogna ållon, och deremellan några haselnötter, hwarefter jorden öfwerkrattas 2 till 3 tum djupt.

2:o Har man god tillgång på ållon, kan med mindre bekwår föras med årder såsom till såd, och ållonen blandade med 1 3 djedel haselnötter, ut sås så tjockt att ållonen komma wid på ett qwarter ifrån hwarandra, och harfwas ned.

3:o Gåcka om sommaren wäl djupt i rader 1 och 1 halft qwarter ifrån hwarandra, som om

hölsten föras i fåra i hwar rad veri ållonen och
nötterne läggas och öfwertrattas.

4:o Är marken bewårt med En eller Hafels
bustar upphackas omkring bustens stam små gro-
par af 1 quarters widd, en twårhands djup och
1 a 1 och 1 halft quarter ifrån hwarandra, till
antalet efter bustens storlek, 3, 4 a 5 eller flere,
och i hwar grop nedfattes ett ållon, 2 tum djupt,
med spetsen wänd upåt, och öfwanpå lägges en
mostapp.

5:o Är marken stoglös men stenig hackas 4
fantiga fläckar af en alns storlek, hwaruti ett ål-
lon fattes i hwarv hörn, dock ej allt för nära
gräswallen. 1 half alm derifrån hackas åter en
sådan fyrkant, hwaruti 4 hafelnötter fattas, och
så fortfares med ömsom nötter och ållon öfwer
hela fältet.

Ållonen fattas 2 tum djupt, med spetsen upp-
åt och öfwerbjelas med mosa, som öfwanföre är
sagt.

Någotdera af dessa planteringsfätt passas så-
kert till hwarje jordmån hwaruti Ek fortkommer,
och flere äro öfwerflödige att uppgiswa.

Alla ållonen komma sällan upp. Men om
så händer skadar det ej, utan är af högsta ange-
lägenhet att Eken wärer tätt upp. Hon får veri
igenom lång, rätt, öfvisfri och wacker stam, och
behöfwer då alldrig att öfvisas eller puffas. Men

hwad Eken winner i längden förklarar hon i tiöds-
leken. Det är dersöre angelägit, att när en plans-
tering hunnit högst 20 års ålder, de träd gallras
ut, som stå för tätt.

När hasel planteras till skydd och stöd åt de
unga Ekplantorna, hånder wäl sällan att den tas
ger öfverhand, men när så sker, skall den gallras
och agas. I öfrigt kan man gerna låta Haseln
wära i Ekstogen. Planteras Eken i Enebuskar,
atroter hon sielf enot.

Eken bdr aldrig, hwarken ung eller gammal,
putsas eller skaras, ty derwid lider hon alltid.
Skulle det likwäl wara nödigt att formera en
wacker stam, kan plantan något qwisas med en
skarp knif medan hon är helt spåd. Man har
antagit Ekens ålder till 300 år och indelat den i
3 skiften, eller 100 år för tillwårten, 100 år står
i gröda och 100 år i aftagande. Detta tål likwäl
många undantag. Ingen Ek som står ensam i
ångar och gården hinner denna ålder, då beremot
af den Ekstog som uppvårer tätt på tjenlig jords-
män, för solen och luften öppet läge, och sedan i
tid gallras, många ganska säkert hinna öfwer 300
år. Det är bewist att Ek varit i tilltagande wårt
så 163:die året; och åfwen i Tyssland der Eken
wårer mycket fortare än här, har Professor Nads-
loff funnit 120 & 130 år wara nödiga för des
fullkommande.

B o f.

Är ett stogstråd och skadar åker och ång.

Växer i all slags jordmän, äfwen i högland & i
 markt och sandmo; men tål intet styf lera eller
 fumpiga ställen. Likwäl fortkommer han wäl på
 småfuktig botten. Boken är wanskelig att om-
 plantera; och älskar att uppwäxa tätt i lugn och
 flugga i synnerhet då hon är spä.

Där några äldre bokar finnas behöfwer in-
 gen annan plantering än blott hägnad, då hon
 får sig sjelf. Likwäl, om marken har stark Gräs-
 wall bör den något uppföras, uppriswas med
 harf eller hackas, så att Bokstötterne komma ned
 bärtuti; äfwenså, om det ligger tjockt lager af ur-
 löf, kan det undanröfwas. Wanligen komma Boka-
 telningarne härefter så tätt upp, att man wid 7
 a 8 års ålder behöfwer börja att smått gallra.

Boken må intet störas eller qwistas; fastän
 alla telningar af detta trädslag upwäxa rikiga och
 mångstrokiga. De rätta och qwista sig sjelfwa
 med tiden.

Finnes ingen Frö-Bok och man will plantera
 rå, samlas ällon om esterhölsten och wid winterns
 början när de nedfalla. Dessa ällon utbredas först
 att all fuktighet får afdunsta; därefter läggas de
 hwarstals i torr sand och förwaras på torrt och
 kallt ställe till wären; då seningen sker anfinnen
 efter förning med örder, efter hacka, eller i En-
 buskar och jorden öfweriswes med en grof Jern-
 råssa.

Om Humlegårds plantering,
af Ericssberg. a) Sammandrag.

”Graf upp flera diken på längden efter snöret, en och en half aln breda, och en god half alm djupa, då en och en half alns bred gång eller rymb emellan hwart dife eller humlegrop lämnas ografwen; men all den obugliga upgrafna jorden ur groparne bortffres. Sedan fyllas dessa diken eller gropar till hälften med en blandning af god lera och svartmylla (tusvejord) som legat en winter öfwer och wädrats i öppen luft samt där öfwan på wät brunnen gödsel, wid lag 2 tum tjoft, hwarpå jorden i groparne trampas något tillsammans. Här uppå lägges 2 rader med gråsten, längst efter fångarne, af den storlek, som en fark med ena handen lätt kan lyfta, men äro något aflånga, och ett och ett halft qwarter emellan stenarne på längden. Widden emellan stenarne eller stenraderne twärf öfwer fången eller difet, blir wid lag en half alm, och ifrån difets kanter eller bräddar till stenraderne ett qwarter.

Emellan stenarne fyllas en sammanblandning af god lera, svartmylla och brunnen gödsel, lika mycket af hwarje slaget, så att stenarne med denna tillpackade jorden stiga upp till difets brädd och jordbrynen, dock litet under. Sedan lägges öfwan på siffwa stenarne siffwande jordblandning, till ett tum tjoft, samt häruppå och långs efter stenarne lägges då humlerötterna, en på hwar sten, som strart öfwerbötjes med samma goda jords

Blandning till en twärhands höjd, och det ofwan för jordbrynet, eller kanten af sängen. Härwid agtas, att toppändarne af humlerötterne stå litet upp och synas öfver mulsen.

Häruppå belägges hela sängen ofwan på jorden med stenar af medelmättig storlek, somliga flata somliga runda tät tillsammans, som lämna en myckenhet små hol emellan sig; hwarwid noga märkes att stenarne läggas så, att uddarne af humlerötterna äro uppe i dagen dem emellan. På båge ge fidor och tät inwid sängen nedfattas humlestängerna i råta lineer på gångarna. — Rätta humlegårdsplanterings-tiden är om våren i April. Denna Humlegård gödes hwar 4. de eller 5. te af således, att öfversta stenarna borttagas, ogräset och rötterna afputsas, hwarefter god brunnen gödes utbreddes på sängen, och de aftagne stenar läggas åter ofwanpå sängen i sitt förra stic.

Denna Humlegård ger 4 gångor så mycket som Nishumlegård på lika stort land, och så god, att till en Tunna malt ej behöfs mera än en god mark Humle.

Humlens benägenhet att wåra wilddt i Stensrör och wid Gårdesgårdar har gifwit anledning till detta rön; och detta rön åter, jemte en af många lyckade försök stadgas ärfarenhet, öfwertygat huru nyttigt wåra otaligt många stenrör och Stensgårdesgårdar här i Kronobergs Län kunde användas om de planterades med Humle, som als

drig slår felt, om wid första planteringen riktigt tillgår, och den sebermera ordentligt stötes.

Wid Rör och Stengårdesgårdar har alltid bästa och fetaste myllan samlat sig, hwaruti små gräs war under eller så nära stenen som möjligt upptagas, och planteringar däruti göras, hwarefter rötterna själwa draga sig mera under stenarne och refworna däremellan uppslicka.

Re gister:

	pag.	
Räge och Jordarter	—	3.
Kärnarnes insamling och sänning	—	6.
Plantfolan	—	9.
Plantornas skötsel	—	19.
Trädsalfwa	—	11.
Om Utflötning	—	11.
Trädsfolan.	—	12.
Trädens utplantering ifrån folan till Trädgården	—	13.
Trädens bestående	—	17.
Om Frukträdens gödning	—	18.
Om gamla Frukträd	—	19.
Att Rart och Frukkt ei i förtid affalla	—	20.
Om Frukttens afploëning	—	20.
Allmänna Reglor wid wilda Träns plantering	—	21.
Alm	—	24.
Asf	—	29.
Lind	—	31.
Bönn	—	34.
Asp	—	35.
Orel	—	35.
Of	—	36.
Bol	—	40.
Om Humlegårds plantering	—	42.

Rättelser och Tillägg till Afhand- lingen om Träplantering:

Pag. 4. raden 7 står: sätter lås: sättes.
 — — — 23 — mea — men.
 — 7 — 1 — kärnan — kärnar.
 — 8 — 24 — och — och.
 — — — 25 — feån — från.
 — 12 — 10 — 1 och 1 qwart. a 1 och 1 half
 Lås: 5 a 6 qwarter.

pag. 13. raden 13, 14, 15, 16: Hvad här är sagt
 om planteringstiden kunde anses för tve-
 tydigt och derföre förklarås så: Bäst är ti-
 den att plantera Träs är om våren,
 och bör derföre ej göras om hösten;
 ehuru det afwen om hösten kan lyckas,
 särdeles på högland jordmon.

Pag. 21 raden 4 står: lika med trädets högd,
 Lås: lika lång med trädets högd.

— 27 — 15 står: Ulns Lås: alns.
 — 28 — 26 — ren — rent.
 — 29 — 20 — majorden — moorden.
 — 32 — 7 — majord — mojord.
 — 35 — 11 — 3 5:dels tum — 3 qwarter.
 — 37 — — — drages för merå redighet en
 linea mellan beskrifningar-
 ne på Sommar-Eken och
 Winter-Eken.

— — — 21 står: det Lås: den.
 — 38 — 12 — Plantering — Plantering.
 — — — 20 — haselndtter — haselndtter.
 — — — 27 — Hacka — Hackas.
 — 39 — 11 — 4 kantiga — fyrkantiga.

Några mindre Tryckfel som ej ändra rätta me-
 ningen torde ej behöfwa att anmärkas. —

